

Oponentní posudek disertační práce

MgA. Karin Písařikové FUNKCIONALISTICKÉ NÁHROBKY V BRNĚ

Školitel: Prof. PhDr. Jan Sedlák CSc.

Dizertační práce o mírně nadstandardním rozsahu 135 stran, včetně seznamu použitých pramenů a literatury obsahuje dalších 27 stran návrhů náhrobků významných funkcionalistických architektů a fotografie realizovaných náhrobků na brněnských hřbitovech - v různých časových fázích. Zmíněny a popsány jsou i náhrobky významných funkcionalistů na hřbitovech mimo Brno, ale i pomníky padlých v I. světové válce.

Práce je svým tématem ojedinělá a inspirativní. Byť jsou hřbitovy, příp. i jiné památníky a pamětní desky s připomínkou zemřelých poměrně běžnou součástí našeho hmotného, ale i duchovního prostředí, jejich architektonickým a výtvarným ztvárněním se odborná literatura zabývá jen okrajově. Snad je to též proto, že reálná smrt a posmrtnost je z našich životů vytěsňována, zatím co zejména ve vizuálních médiích je kult zabíjení, smrti a mrtvol dosti běžný. Práce je tedy ve svém zaměření dosti objevná. Proto lze litovat, že v dizertaci není uvedeno více evropských, případně světových příkladů funerální pomníkové architektury, než Rosy Luxemburgové a Karla Liebknechta od Miese van der Roha. Třebaže není vlastní náhrobek Le Corbusiera a jeho ženy z meziválečného období, je typicky funkcionalistický – s půvabem rané organiky.

Práce není žhavě aktuální. Ve srovnání s módními tématy se jeví jako nadčasová a škola, která takto nepragmaticky zaměřuje své postgraduální studium a spěje k určitému stupni prestiže. Naopak jde o jedno z nostalgických témat pro architektonické a výtvarné Brno charakteristické. Ten krátký a neopakovatelný rozmach autentického funkcionalismu v kratičkém období 1926 – 39, byl v Brně – s objektivizujícím odstupem téměř tří čtvrtin století - tak okouzující, že se stává legendou – bohatýrskou bylinou. Proto mají být zaznamenány, analyzovány a publikovány i drobné stopy této doby. Je však nutno připomenout, že názor autorky na funkcionalistickou architekturu jako jen racionální a pravoúhlou, neodpovídá zcela skutečnosti. Nejen pod vlivem kubisticko – modernistické linie vývoje, ale i z vnitřních zdrojů tohoto směru jsou organické, příp. hi-tech tendence funkcionalistické architektury zřejmé. Již na konci dvacátých let se na brněnském výstavišti objevují příslušné pavilony a vrcholí pak Krejcarovým na světové výstavě v Paříži 1937. Nicméně významová okrajovost pomníkové tvorby a její složitě zařazení je zřejmé.

Proto diskuse: Nedávno obhájila svoji dizertaci na zahradnické fakultě MZLU v Lednici Ing. Ivana Křepelková na téma „Zahrada a park u funkcionalistických staveb v Brně“. Po výčtu četných i méně významných funkcionalistických architektů a jejich brněnských staveb, uvádí autorka precizní dokumentaci návrhů i realizací jejich zeleně. Téměř zcela bez slohových znaků. Rozpaky s reminiscencemi romantickými i asijskými. Ti tvůrci půvabných bílých beden prostě nestanovili žádná dogmata pro jejich zelený, příp. modrý doprovod. U pomníků je to dosti podobné.

Proto by mohl být uveden alespoň minimální přehled dějinného vývoje sepulkrální architektury a plastiky – rodinných hrobek i reprezentačních náhrobků jednotlivců – odhlédnouc od pompy náhrobních staveb panovníků a dynastií. Zejména ve srovnání s 19. stol. by seukázalo, že výrazná

prostota funkcionalistických náhrobků vyplývá nejen z puristických zásad této éry, ale synergicky také ze sekularizace významné části společnosti. Dávné přesvědčení o nesmrtelnosti lidské duše a věčném životě mizí, smrt je definitivním koncem a hmotná upomínka, byť významného zemřelého je vynucena jen tradicí. Tento vývoj, podpořený nedostatkem prostoru, ústí v urnové háje, zasklené regály kolumbárií s urnami, vsypové a rozptylové loučky. Pokračuje statistikou 38% rozloučení bez obřadu a nevyzvednutí 22% urn, jejichž obsah se vždy po několika letech hromadně zahrnuje do jam. Ale neklesejme na mysli: v tom obecném marasmu gádžů staví bohatí Romové svým předkům veliké, žel postmoderní, hrobky jako sbírky leštěných žul. A to na hlavních alejích ústředního hřbitova, tam kde hrobky odsunutých německých patriciů nebyly po léta zaplacený. Řada novogotických a secesních náhrobků však přežívá a snad by stálo za zmínku jejich srovnání s ranně funkcionalistickými. Snad by mohla být uvedena také běžná, průměrná, katalogová produkce kamenických firem třicátých let jako výraz jistoty výrazu doby.

Metodicky je práce vedena s logikou a exaktností. Dizertaci velmi prospívá, že tuto ojedinělou tematiku zpracovala autorka v rané formě již jako diplomovou práci. Od studia odborné literatury postupuje k obecnému hodnocení funkcionalismu, jeho brněnskému fenoménu a osobnostem tvůrců. Pak studuje osobním průzkumem brněnské hřbitovy a příslušné náhrobky na nich. Metodicky správně jsou volena kritéria pro výběr reprezentantů funkcionalistických náhrobků. Jsou-li však zmíněny, ale nehodnoceny v Bystřici pod Hostýnem, Fuchsův ve Všechnovicích a Lesní hřbitov ve Zlíně, pak by jejich urbanisticko - krajinářské řešení mohlo být uvedeno v grafické příloze. Následuje pravidelný rytmus podrobné charakteristiky náhrobků a jejich autorů i jejich celkového díla. Konečně hodnocení vlastního náhrobku se životopisnou (ne příliš důležitou) zmínkou o zemřelém. Z brněnské tematiky vybočuje dílo F. L. Gahury ve Zlíně a brněnského architekta B. Turečka v Kyjově. V popisu materiálů pomníků zmiňuje autorka „moravský travertin“. Kde se tento vynikající druh kamene na Moravě lámal? Nyní už určitě nikoliv

Autorka nikde v práci neformuluje její cíl. To porušuje zásady skladby dizertace, ale cíle práce jsou zcela zřejmé: jde o průzkum, hledání, nalezení a zhodnocení funkcionalistických náhrobků (nejen) na brněnských hřbitovech. Curricula jejich autorů architektů jsou doplněna výčtem významných brněnských výtvarníků, kde dominuje Janáčkovým náhrobkem E. Milén.

Práce je nesporně přínosná – více pro vědní obor dějin umění než pro praxi i když by jí to velmi prospělo. V lokálních poměrech objevuje oblast sepulkrálního umění způsobem vyčerpávajícím. Informace o osobnostech pochovaných je v umělecko - historické literatuře okrajová. Ale právě v poměrech kultu brněnského funkcionalismu by mohla být v takové populární formě utlá tematická publikace velmi čtivá.

Dizertační práce je po formální stránce na velmi dobré úrovni. Hlavní text vyniká dobře čitelným písmem, citace jsou správně uvedeny drobnějším písmem jiného druhu – pod čarou. Chybné je použití tohoto druhu písma, byť většího, v číslovaném obsahu. Mělo být použito stejné písmo jako v ostatním textu. Kombinace archivních projektů a fotografií původního nebo staršího stavu náhrobků ve srovnání se současným je výstižná, ale často tristní. Vyjadřuje nejen určitý úpadek vztahu k zemřelým, ale i žijících rodin pozůstalých. Absence funkcionalistických urnových náhrobků je způsobena pravděpodobně jejich malou oblibou v meziválečném čase.

V práci s dobrou jazykovou úrovní se vyskytují drobné překlepy (druhý řádek str. 20). Termín honorovaný docent má znít honorární. Před architektem Vilémem Kubou, který zvítězil se svým

kolektivem v soutěži na hotel Internacionál v Brně, vyhrál ideovou soutěž na zástavbu proluky mezi Pražákovým palácem a Umprum muzeem s koncepcí hotelu arch. M. Kyselka st. s arch. M.Steinhauserem.

Dizertační práce MgA Karin Písařikové vykazuje i přes drobné připomínky komplexní kvality, které vedou k plnému doporučení práce k úspěšné obhajobě.

V Brně v srpnu 2012.

Prof. Ing. Arch. Mojmír Kyselka CSc.